

Ivica Jurić

Fabrice Hadjadj – Kako danas govoriti o Bogu.
Antipriručnik za evangelizaciju

Fabrice Hadjadj zasigurno je jedan od najutjecajnijih intelektualaca našeg vremena. Originalan je i plodan mislilac te dramski pisac poznat i prevođen diljem svijeta. Autor je desetak knjiga kršćanskog nadahnuća od kojih su mnoge prevedene i na hrvatski jezik. Razlog velikog uspjeha zacijelo, barem dijelom, duguje svom podrijetlu i osobito jako zanimljivom životnom iskustvu. Naime, Fabrice Hadjadj je Židov tuniškog podrijetla koji se obratio i postao kršćaninom, katolikom u svojim zrelim godinama. Inače, Hadjadj predaje filozofiju i teoriju književnosti na Sveučilištu u Toulonu i ravnatelj je Europskog Instituta za antropološka proučavanja Philanthropos u Fribourgu. Mnoge Hadjadjove knjige prevedene su na hrvatski jezik i jako su popularne. Osim *Kako danas govoriti o Bogu. Antipriručnik za evangelizaciju*, koju ovim prikazom predstavljamo, u Verbumovom izdanju mogu se naći sljedeće knjige: *Uskrsnuće. Upute za uporabu*, *Kako uspjeti u smrti. Antimetoda za življenje*, *Biti otac sa svetim Josipom i Blagodat je biti rođen u ovo vrijeme*. U izdanjima Kršćanske sadašnjosti nalazimo prevedene

na sljedeća Hadjadjova djela: *Dubina spolova*, *Mistika tijela*; *Kad se sve tako ima raspasti*, *Razmišljanja o svršetku kulture i moderniteta*; *Raj na vratima*, *Ogled o radosti koja uznemiruje*; *Vjera zlih duhova ili ateizam koji je premašen*; *Što je to obitelj? Slijedom transcencije u gaćama i drugih ultraseksističkih pogleda*.

Knjiga *Kako danas govoriti o Bogu. Antipriručnik za evangelizaciju* nakon podugačkog uvoda podijeljena je na četiri poglavlja: *Govoriti o neizrecivom* (31-62), *Što znači govoriti* (63-96), *Interludij. Navještaj i njegov nesporazum* (97-108), *Zašto Bog sam ne obavi posao? Zašto prepušta klaunovima da ga dovrše?* (109-140), *Lijepo danas* (141-172) i *Zaključak. Kako ne bismo zaključili* (173-180). Svi koji se profesionalno bave komunikacijama/govorništvom znaju koliko je to zahtjevan i složen posao. Moderne ljude koji se više ne zanose tzv. 'velikim pričama', velikim idejama i sve su skloniji veličinu i dubinu ideja procjenjivati kroz prizmu zabave sve je teže impresionirati, privući im pažnju. Diktat zabave kao da je na sva područja proširio svoje 'krakove' i sve ih sebi

podložio. Kako privući pažnju, biti uspješan govornik a izbjeći zamku dopadljivosti koja zapostavlja sadržaj podređujući ga zahtjevima zabave? Ako se k tomu radi još o vjerskom području, području evangelizacije, u kojem su isključene marketinške kampanje i sve se događa uživo onda se zadaća čini još složenijom.

Kako danas biti dobar evangelizator? Na to pitanje Fabrice Hadjadj nastoji ovom knjigom dati odgovor. Odmah na početku, svjestan vlastite neprikladnosti, sasvim iskreno priznaje kako nepretenciozno pristupa temi i kako bi bila prava katastrofa kad bi uspio u zadaći da u deset lekcija Evanđelje čitatelju učini 'privlačnim', 'prijateljskim', 'građanskim', ekološki održivim (14). Naprotiv, kad bi Boga na takav način predstavio javnosti, povjerivši ga tutorstvu stručnjaka reklamne agencije pretvorio bih ga u Jobsovu (Steve Jobs) igračku te on više ne bi bio Jobov Bog (15), ističe Hadjadj.

Čini se kako mu priznanje teološki nestručnosti nimalo nije umanjilo oštroumnost kojom plijeni pozornost i osvaja čitatelje u svim svojim knjigama. Originalnost i iskrenost, koje predstavljaju najpoželjnije karakteristike za suvremenog čovjeka na istaknutom su mjestu i kod našeg autora. Duhovitost, koja prati Hadjadjovu oštroumnost,

posebno veseli čitatelja duhovnog sadržaja prečesto naviklog na očekivane odgovore. Navedene karakteristike koje smo kod Hadjadja istaknuli sasvim sigurno predstavljaju i poželjne karakteristike kod modernih evangelizatora. One tvore dio onih preduvjeta neophodnih za misionarski 'uspjeh' u suvremenom svijetu. Pritom, duhovitost nipošto ne označava osiromašenje sadržaja i podilaženje diktatu zabave već upravo suprotno – dubina koja lucidnošću uočavanja fenomena istovremeno poučava i zabavlja, držeći intelekt na jednakoj daljini od zimskog sna i ljetne sieste.

S onu stranu jeftine apologetike i gotovih rješenja autor predlaže hrabri ulazak u arenu svakodnevnog života. To je, rječnikom pape Franje, izlazak na egzistencijalne periferije, sinodalni hod s ljudima i njihovim problemima. To je, ukratko, izvršavanje onoga što nam je koncilaska vizija ponudila kao put Crkve: „Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu” (GS, 1). Doista, dijeliti svakidašnjicu s ljudima napuštajući autoreferencijalni pastoralni model/stil života, znači pripremiti se za

naviještanje. Poznavanje pak sugovornika, njegovih problema, interesa, čežnji predstavlja 'most' za uspješnu evangelizaciju (25). Govornik treba dopustiti da ga zaokupi situacija sugovornika. To poznavanje sugovornika oblikuje ono što mu govornik želi reći. Govoriti ne uzimajući u obzir situaciju sugovornika ne znači ništa drugo nego napuhati se arogancijom i uopće ne dopirati do sugovornika (26). Isus se u svojim razgovorima prilagođavao sugovornicima. To isto treba činiti i Crkva, svaki vjernik služeći se jasnim i razumljivim jezikom.

Nadalje, u govoru o Bogu, ističe Hadjadj, treba se čuvati i zamki u koje upadaju npr. ateist i fundamentalist. Naime, obojica su 'opsjednuti' Bogom i o njemu govore nepodnošljivom lakoćom koja prave vjernike vrijeđa. Jednom je Bog zakrpa za sve rupe u znanju, odgovor i na nepostavljena pitanja, a drugome je i samo spominjanje Boga izvor problema koji bi nestali kad bi Boga nestalo iz javnog diskursa (39-40). Govoriti o Bogu znači, s jedne strane, truditi se koliko je god moguće jezičnom vještinom Boga približiti ljudima i ljude Bogu ali i, s druge strane, znati da najveća moć uvjerenja ne dolazi iz retorike, već iz etike (176). Čovjek najveću snagu/utjecaj crpi iz moralnog karaktera, dakle, dosljednog,

autentičnog života a ne samo iz dobro argumentirane misli.

Da bi uopće bilo moguće evangelizirati suvremeno društvo neophodno ga je dobro poznavati. Također je neophodno dobro poznavati i vjeru te jasno i jednostavno (a duboko) govoriti o Bogu, njegovu odnosu prema ljudima, osobito u najdelikatnijim trenucima njihova života. Evangelizacija nas tako prisiljava na silazak sa spekulativnih i apstraktnih sfera u konkretnu svakodnevicu i njezine probleme i poteškoće, radosti i uspjehe. U tom smislu Crkva kao zajednica vjernika ne bi smjela biti mjesto gdje se daju gotovi odgovori ni mjesto gdje se nudi površni optimizam i jeftina utjeha. Osobito, ne bi trebala biti mjesto gdje se svako ozbiljnije pitanje o patnji, smislu života „začipa” Bogom kao zakrpom, otajstvom koje služi kao kraj svakog dubljeg razgovora prije nego li je sam razgovor i započeo (34). Crkva je zajednica vjernika u kojoj se s poštovanjem treba pristupati prema svim osobama i njihovim pitanjima; dvojbama, sumnjama. Bog od Crkve očekuje aktivni doprinos izgradnji svijeta, da poput njega ljubi i brine se za sve stvoreno a ne samo da njemu pohvale pjeva (58).

Čini se da je zapadni je čovjek zaboravio na Boga, a izgradnju vlastitog (zemaljskog) kraljevstva pretpostavio

izgradnji Božjeg kraljevstva. Nekadašnji princip znanstvenog istraživanja *Etsi Deus non daretur* (kao da Boga nema) postao je kod nemalog broja ljudi životni princip. Tako se horizont promišljanja o životu reducirao samo na ovozemaljsku, iskustvenu stvarnost. Naglašena individualnost, želja da se bude poseban, originalan, stjerala je pojedince u mikrokozmos vlastitih potreba, često zanemarujući duhovnu dimenziju ili ju ispunjavajući raznolikim sadržajima koji su 'pri ruci' na sve pluralnijem duhovnom 'tržištu'.

No istovremeno s fragmentacijom društva i potrebom za individualnošću, koja se nerijetko pretvori i u individualizam, postmoderna je snažno istaknula i iskrenost kao jednu od najvažnijih vrlina. U našem kontekstu govora o Bogu to je od odlučujuće važnosti prepoznati. Naime, iskrenost daje snagu našem govoru. Naše svjedočenje, prenošenje vlastitog iskustva najbolje je i najučinkovitije sredstvo evangelizacije. To je kršćanstvo oduvijek znalo ali smo to, čini se, zaboravili smatrajući kako će i sam napredak digitalne tehnologije, komunikacija pomoći u evangelizacijskom poslanju Crkve. Ono i pomaže ali životno iskustvo, autentičnost govornika je nezamjenjiva. Sami retorički ukrasi gorljivog sofista vrije-

de manje od tišine. Dok tišina barem dopušta stvarnosti da izbije na površinu dotle je šuplje fraze sofista prekrivaju (68).

Drugomu govoriti o Bogu na uspješan način moguće je samo ako je čovjek sposoban prepoznati u čemu sugovornik štuje 'boga' dok je još u tami (104). Poznavanje sugovornika oblikuje govor s njim, čini ga aktualnim. Poznavanje je most koji povezuje osobu s Bogom uspješno preskačući sve opasnosti zavodljivog moralizma i trijumfalizma. Ako se zanemari sugovornik moguće je suvislo i uzvišeno govoriti o Bogu i potpuno promašiti; uopće ne komunicirati, ne ostvariti interakciju već upravo suprotno - arogancijom biti smetnja navještaju, ističe Hadjadj.

Svojim prepoznatljivim humorističnim stilom Hadjadj poučava čitatelja da Bog nije puki teološki koncept, deistički, nezainteresirani i daleki bog, već Bog blizak čovjeku i prisutan u njegovoj svakodnevnici (139). Drugim riječima, to znači da su drugi ljudi, njihov svakodnevni život „mjesto” susretanja s Bogom. Krist, primjerice, nije nikada govorio ljudima tako da s visoka nalaže stvari, poučava ih apstraktno već uvijek polazeći od života, dijeleći s njima svakodnevni život. Primarni cilj njegovog govora nije bio komunicirati neku teoriju, još manje domi-

nirati nad njima docirajući, već prvenstveno otvarati prostor za susret, uvoditi ih u blizinu Boga (133). Stoga i Kristovi učenici kad govore o Bogu trebaju isto činiti: ne samo prenositi neku poruku već stvarati savez, dovoditi ljude Bogu i Boga ljudima polazeći od njihovih problema, interesa, čežnji. Upravo tako polazeći od obične svakodnevice, međuljudskih odnosa, ali i najdubljih težnji ljudskog srca moguće je govoriti o Bogu.

Naravno, i to Hadjadj jasno ističe, ne postoji recept za 'uspješan' govor o Bogu jer to nije tehničko pitanje ni komunikacijska sposobnost već prvenstveno pitanje autentičnosti života (185). Samo priznanje govornika o tom ograničenju otvara prostor za slušanje i prepoznavanje Boga u svakodnevicu; u ljepoti tijela, prijateljstva, zalasku sunca ili bilo kojoj drugoj naizgled običnoj svakodnevnoj stvarnosti. Hadjadj upozorava i na četiri načina napuštanja humanoga: nihilizam, tehnicizam, ekologizam i fundamentalizam. Navedeni načini korespondiraju s četiri degradacije riječi koje su doista zastrašujuće: „Tako će nihilist riječ srozati u sarkazam ili ispraznost; tehnikrat u upute za uporabu ili 'novogovor' stručnjaka; žestoki ekolog u režanje zvijeri ili nijemost biljaka; teokrat u agresiv-

nu fetvu ili zaglušnu mantru” (160). Da bi se navedeno izbjeglo Hadjadj naglašava važnost cjelovitog humanizma i zanimljivo zaključuje kako uslijed tako brzih promjena više nije dovoljno mijenjati svijet već i sačuvati ga, sačuvati ono što su generacije stoljećima, štoviše, tisućljećima gradile (165). Razum je veliki dar od Boga a znanost i tehnologija su nezamjenjivi stupovi naše civilizacije. Pa ipak, da bi razvoj bio cjelovit on treba uključivati i duhovnu komponentu, u suprotnom može biti jako opasan eksploziv.

Stoga najbolja komunikacija za navještaj i svjedočenje evanđelja danas jest licem u lice, jedan uz drugoga. Uloga Crkve, kršćana nije samo pružiti određenu poruku/informaciju. Njezina uloga je biti bližnji, zajednički hodati (sinodalnost) ovim životom dijeleći njegove radosti i žalosti. Hodeći putom u kuću Božju, *između progonestava svijeta i utjehe Božje*, ona je pozvana od zemlje stvarati predvorje raja (kraljevstvo Božje). Knjigu preporučujemo svim čitateljima, kako vjernicima tako i nevjernicima. Vjernicima da bolje upoznaju načine kako će otvarati prostore Bogu za njegovo plodno djelovanje, a nevjernicima i agnosticima da prepoznaju Boga u ljepoti i skladu prirode te djelovanju njemu odanih sinova i kćeri.